

מסורת הש"ס

(א) נדה כו: מוספתא דהלוות פ"ב (ב) פ"י מוס' נדה כו: ד"ה למעטין; (ג) ג"א שם; (ד) נדה טו: אהלות פ"ג מ"ג; (ה) [נסתדרין טו]; (ו) ב"ק מו: חולין נח: תמורה לא; (ז) נ"א דלוי; (ח) [נעדר גלגל ט' ונעדר גלגלין];

נוסחת הריב"ן

[א] רקב כולו: [ב] שקבין: [ג] דקבין: [ד] [אכל כו: כו:] גלגלין לימא בכ"י: [ה] ויל להכא לנכי מה מה אהכא למימר: [ו] דקב הבא כו: תרוד דקבית כו: מינע' לי כו: קא מיבעיא לי מי כו: ויל דלמא ל"ש מיקו הסיד' ואח"כ מה"ד מיפרש פריש מניה ונעשה לו גלגלין הסיד':

הגהות ה"ב"ח

(א) גמ' מבי רבי נתן ברבי אושעיא רבא: (ב) שם דלמא דרך עקב קמאי היכי דמי? (ג) דלירקין: (ד) רש"י ד"ה נעשו וכו' עס זה וכמו שנעברו עמו כסות:

גליון הש"ס

גמ' בעי חזקיה שער העמוד לגלגל. ע"י גיטין דף לו ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה חו' וכו' או מאהיל עליהם הוא נעש. חיות הוא נוגע נמחק וכו' הו' כנוגע: [ב] ד"ה כפי וכו' מי הו' כשאר חיות כשאר נמחק וכו' כשעט חיותו וכו' כ"ל:

הגהות התוספות

1. י"ל כלומר שמלא תרוד רקב ממנו. 2. י"ל מן. 3. י"ל שלא נשפך מהם יוסר. 4. י"ל שיעורו תרודו. 5. י"ל פ"י וגם. 6. י"ל מי הו' בשעת חיבורו למת כנוז כו'. 7. י"ל לא כנוז. 8. י"ל שעמו. 9. גירסת רש"י ו"ל מיהר לקבץ והקבץ גם האבר שאלו. 10. י"ל וכו'.

פ"י הרא"ש

איהוה מת שיש לו רקב. שבלא תרוד נעפר (רקב) ביהוה [רקב גופו] שטמא באהל נקבר בארון של שיש. שלא נחברו רקבין אחר בעפר. אבל אם נקבר בכסותו או בארון של עץ או על גבי רצפה של עץ (אבנים) [לבנים] אין לו דין רקב: אין רקב אלא הבא מן הבשר ומה הגידין ומה העצמות מכולם צריך שיהיה ברקב: הא מן העצם טמא אע"פ דליכא בשר. ולא מצי לשנויי דה"ק מן הבשר לבדו תהיה עד שיהיה עמו עצמות וגידין דא"כ הול"ל מן הבשר ומה העצם טהור והוה דייקא עד דאיכא גידים בהדיהו: אי אפשר לבשר ועצמות בלא גידים. ועולא שהזכיר גידים איצטרך לאפוקי נפול שלא נחשקרו איבריו זה לזה: [נעשו גלגלין זה לזה] בערוך גרס לגליון ופי' עפר מעורב במקום אחר לשון דבר שמתגלגל ועוד פי' גלגלין קונטרייטא דלא גמירי רקב אלא במת שנקבר לבדו. והרובקו ועמודו על מלא תרוד. שכלול עץ אי כן חצי תרוד. וצ"ע למה נקט שעמודו על מלא תרוד רקב ולא נשאר מהם יותר. תנן התם פ"ד דאהלות כל שבמת

כהן גדול פרק שביעי נזיר

איהוה מה שיש לו תורה רקב נקבר ערוס כו'. אבל אם נקבר בכסותו אפי' בארון של שיש אין לו תורה רקב לפי שכסותו שנקרבת עמו נעשית לו תערוכת ואין לנו הלכה למשה מסיני שהיא רקב מטמא אלא רקב הבא מן המה עצמו בלא תערוכת וכן אם נקבר בארון של עץ ואפי' ערוס או על גבי רצפה של עץ נעשין לו תערוכות ואין לו תורה רקב: נעשו גלגלים זה לזה. נעשה כמי שנעברו זה בזה ואין זה רקב גמור. גלגלין כלומר המגלגל זה לזה ונמערב זה עם זה (א) וכשנמערב עמו כסות או רקבין אחר דמי ואפילו נקברו ערוסים בארון של שיש הוהיל דלא הוה רקב [ז] דמת אחד: אמר רבא. כי קמני התם דקב דקב הבא מנ' מתים טמא כגון שקברו [ז] או בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקיבו על אחד בפני עצמו ועמד על מלא תרוד רקב ממת זה חצי תרוד וממת זה חצי תרוד מנעטרפין למלא תרוד הוהיל ולא נעשו גלגלין זה לזה מתחילה נעשה שהרקיבו אכל היכא נדקברו זה עם זה לעולם אימא לך דנעשו גלגלין זה לזה ואין לו תורה רקב: גזו שער וקברו עמו נעשה לו גלגלין. דואכל זה לא גזו והניחו מחובר כמו שהוא לא נעשה לו גלגלין: שער העמוד ליגזו. קודם מיתה כגון שהכבד עליו שער כגון דמי ונעשה לו גלגלין ואין לו רקב: אלא לא גזו לא. ואע"פ דעומד ליגזו: לא ה"ק גזו הוה גלגלין. כלומר מדרכה בר בר חנה ליכא למשמע מידי דאך דרבה בר בר חנה אמר דמי זה הוה גלגלין אכל לא גזו לא אמר ביה ולא מידי ואכתי תיבעי לך: מן העקב. מן מרגלותיו כלומר ממתנים ולמטה כי קאמר דלמא תרוד רקב טמא היכא דלמא מכוליה מת מכלפי גוייה שלמעלה דעיקר הגוף כו: ואי ס"ד. רקב הבא מן העקב אי הוה טמא כי צא משני מתים אמאי טמא להאי רקב [ז] להכא [ז] איכא למימר דלילמא דרך עקב קאמי וכן נמי להכא גבי אידך מת דילמא דרך עקב קאמי ואין לו תורה רקב אלא מדלמא אמר הכי ש"מ דרקב הבא מן העקב יש לו תורה רקב: ה"ד אי דאירקין כוליה מת. כלומר לעולם אימא לך דרקב [ז] שצא מן העקב טהור והכי קבעיה מינן

ו"ת"ר איהוה מת שיש לו רקב מת שנקבר ערוס בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב נקבר בכסותו בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים זהו מת שאין לו רקב אמר עולא [ז] אין רקב אלא הבא מן הבשר ומה הגידים ומה העצמות איתביה רבא לעולא רקב הבא מן הבשר טהור הא מן העצם טמא ואע"פ דליכא בשר אימא הכי רקב הבא מן הבשר טהור עד שיש עצם בבשר הא ליכא גידים אי אפשר לבשר ולעצמות בלא גידים אמר רב [ז] שמואל בר אבא א"ר יוחנן בשני מתים שקברו זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה מתיב [ז] רב נתן רקב הבא מב' מתים טמא אמר רבא שקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקיבו ועמדו על מלא תרוד רקב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן גזו שער וקברו עמו נעשה לו גלגלין [ז] תנן התם [ז] כל שבמת טמא חוץ מן השניים והשער והצפורן ובשעת חיבורן כולן טמאין [ז] בעי חזקיה שער העמוד לגלגל צפורן העמוד ליגזו מאי [ז] מי אמרינן כל העמוד ליגזו כגון דמי או דלמא השתא מיהא הא מחוברין וניפשוט ליה מדרבה בר חנה טעמא משום דגזו הא לא גזו לא הכי קאמר גזו הרי זה גלגלים לא גזו מיבעי ליה בעי ר' ירמיה רקב הבא מן העקב מהו כי גמרינן רקב הבא מכוליה מת אבל דאמי מן עקב לא או דלמא לא שניא ת"ש דתני ר' נתן ברבי אושעיא רקב הבא משני מתים טמא ואי ס"ד הבא מן העקב לא זיל הבא דלמא דרך עקב קאמי והכא דלמא דרך עקב קאמי [ז] אי דאירקין כוליה מת וקאמי דרך עקב הכי נמי אלא הכא כגון דאירקין חד אבר וקאמי דרך עקב מאי תיקו בעי רבי ירמיה עובר במעי אשה הוה גלגלים או לא כיון דאמר מר עובר ירך אמו הלכך גופה הוא ולא הוה גלגלין או דלמא כיון דסופו לצאת מיפרש פריש מינה ואח"כ יעובר דסופו לצאת מיפרש פריש מינה שכבת

לשאר רקביות לתרוד: תנן התם במת אהלות (פ"א מ"ג) כל שבמת טמא וגם העור ופליגי בה ב' דס נדה (נדח נה). איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: חוץ מן השניים והשער והצפורן. שטורין אף מדרבנן: ובשעת חיבורן למת כולן טמאין. שהנוגע או מאהיל עליהם אוהוה נוגע או מאהיל על המה דהוה יד לטומאת המת: בעי חזקיה שער העמוד ליגזו מהו. מי הוה [ז] [כשאר] חיבורין למת וטמא או כנוז? דמי ולא מטמא במת אף כמחובר למת או דלמא מטמא בעודו מחובר כו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כנוז? דמי ונעשה

גלגלין או לא ומיהו [כפ"י] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: משעבא דגזו. או הוה גלגלין לא לא גזו לא ומייתי כל ענין אף משער העמוד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוה גלגלין אלא על פני כולו דהוה טמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקין חד אבר והוה אבר עצמו דאירקין אהל ליה דרך עקב צלזל והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דלמא מכל גוף דמת אכל היכא דלמא מן עקב לחודיה לא או דלמא לא שניא: שכבת

גלגלין או לא ומיהו [כפ"י] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: משעבא דגזו. או הוה גלגלין לא לא גזו לא ומייתי כל ענין אף משער העמוד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוה גלגלין אלא על פני כולו דהוה טמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקין חד אבר והוה אבר עצמו דאירקין אהל ליה דרך עקב צלזל והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דלמא מכל גוף דמת אכל היכא דלמא מן עקב לחודיה לא או דלמא לא שניא: שכבת

נא.

איהוה מת שיש לו רקב. מלא תרוד רקב: מטמא באהל וזויר מנגלה עליו: שנקבר ערוס בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים. שחינה נשחית ואין להסתפק בעפר אחר כי אם צדק גוף של מת: נקבר בכסותו ואפילו בארון של שיש או ערוס בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים. שחיות לישחק וליכנס מאליהן: זהו מת שאין לו רקב. ואפילו לקח ארבע או חמש תרודין מן רקב שלו שזודא יס כחן מלא תרוד מנוקף המה טהור כדלמרינן צ"ה המפלת (נדח נה): מה מחילתו דבר אחר נעשה לו גלגלין משמע דזהא ליכא מאן דפליג שאם נמערב דבר אחר עמו בתחילתו אינו מטמא: אמר עולא אין רקב אלא הבא מן הבשר ומה הגידין ומה העצמות. מכולם נריך שיהא רהק: והא מן העצם. לחוד טמא: הרבה [ז] איכא גידין. ולא הוה מצי לשנויי דהכי קאמר ומנ' הבשר לחודיה טהור עד שיהא רקב ענא וגידין צדדי צער דא"כ לימני מן הבשר וענא טהור ודייקין עד דליכא גידין צדיהו: א"כ לבשר ועצמות בלא גידים. ועולא שהזכיר גידים אצטרך לאפוקי נפל שלא נחשקרו אצרי גידים וצרייתא לא מיירי צדדי צדדי צדדי נגמר: שני מתים שנקברו זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה. וצפרן המפלת (שס כו): גרסינן כלל הספרים גלגלין וגם צפרין [ז] פ"י גלגלים עפר הוא שמעורב ממקום אחר לשון דבר המתגלגל ועוד דלמא צפרין גלגלין קונטרייטא [ז] צ"ל פ"א גמירי רקב אלא שגל מלא אחד ולא שיש מת אחד מעורב כו: מתיב רב נתן רקב הבא משני מתים טמא. וקא ס"ד דמיירי שנקברו יחד: ונרקבו ועמדו על מלא תרוד. אחר שאכלן עש ולא נשאר צכל אחד אלא חצי תרוד וכיון שהיה כל אחד יחיד שנקברו יש להן דין רקב וכל תמיד למה נקט ועמדו על מלא תרוד רקב אחד שלא נשפך? וי"ל דלרבותא נקטיה [דלפילן] כי אין צנייהס אלא תרוד אחד דליכא השמא רקב מן העקב אפי"ה הוה שיעור תרוד: דלקמן פשטין מניה צעיל דרקב הבא מן העקב מהו דגם לפי הדיחו שמעי' דמת דאירקין כוליה מיהא מנעטרף רקב העקב

לשאר רקביות לתרוד: תנן התם במת אהלות (פ"א מ"ג) כל שבמת טמא וגם העור ופליגי בה ב' דס נדה (נדח נה). איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: חוץ מן השניים והשער והצפורן. שטורין אף מדרבנן: ובשעת חיבורן למת כולן טמאין. שהנוגע או מאהיל עליהם אוהוה נוגע או מאהיל על המה דהוה יד לטומאת המת: בעי חזקיה שער העמוד ליגזו מהו. מי הוה [ז] [כשאר] חיבורין למת וטמא או כנוז? דמי ולא מטמא במת אף כמחובר למת או דלמא מטמא בעודו מחובר כו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כנוז? דמי ונעשה

גלגלין או לא ומיהו [כפ"י] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: משעבא דגזו. או הוה גלגלין לא לא גזו לא ומייתי כל ענין אף משער העמוד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוה גלגלין אלא על פני כולו דהוה טמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקין חד אבר והוה אבר עצמו דאירקין אהל ליה דרך עקב צלזל והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דלמא מכל גוף דמת אכל היכא דלמא מן עקב לחודיה לא או דלמא לא שניא: שכבת

לשאר רקביות לתרוד: תנן התם במת אהלות (פ"א מ"ג) כל שבמת טמא וגם העור ופליגי בה ב' דס נדה (נדח נה). איכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא: חוץ מן השניים והשער והצפורן. שטורין אף מדרבנן: ובשעת חיבורן למת כולן טמאין. שהנוגע או מאהיל עליהם אוהוה נוגע או מאהיל על המה דהוה יד לטומאת המת: בעי חזקיה שער העמוד ליגזו מהו. מי הוה [ז] [כשאר] חיבורין למת וטמא או כנוז? דמי ולא מטמא במת אף כמחובר למת או דלמא מטמא בעודו מחובר כו ויש מפרשים דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה כנוז? דמי ונעשה

גלגלין או לא ומיהו [כפ"י] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: משעבא דגזו. או הוה גלגלין לא לא גזו לא ומייתי כל ענין אף משער העמוד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוה גלגלין אלא על פני כולו דהוה טמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקין חד אבר והוה אבר עצמו דאירקין אהל ליה דרך עקב צלזל והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דלמא מכל גוף דמת אכל היכא דלמא מן עקב לחודיה לא או דלמא לא שניא: שכבת

גלגלין או לא ומיהו [כפ"י] קמא מסתברא דקאי אמתניתין דכל שבמת טמא: משעבא דגזו. או הוה גלגלין לא לא גזו לא ומייתי כל ענין אף משער העמוד ליגזו וקאמר דלא גזו דלא הוה גלגלין אלא על פני כולו דהוה טמא אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון דאירקין חד אבר והוה אבר עצמו דאירקין אהל ליה דרך עקב צלזל והכי קמיבעיא לן מי אמרינן כי גמירי רקב כגון דלמא מכל גוף דמת אכל היכא דלמא מן עקב לחודיה לא או דלמא לא שניא: שכבת

עין משפט
נר מצוה

בה א מיי פ"ז מהל' מורות הלכה ד פ"ג מהל' טומאת מת הלכה ד סמג עשין קכו: כו ב א מיי פ"ז מהל' מורות הלכה ד פ"ג מהל' טומאת מת הלכה ה סמג עשין קכו: וד מיי פ"ד מהל' טומאת מת הלכה ג: כו ה ו מיי פ"ג מהל' טומאת מת הלכה יג כו ז מיי שם הלכה ה ופ"ו מהל' מורות הלכה ד:

מוסר רש"י

בארון של שיש וכו'. דהשתא אין תערוכת נקביו (נדח נה). נקבר בכסותו. דלמא קבוצות, או אפילו ערוס בארון של עץ. דליכא קבוצות, או על גבי רצפה של אבנים. שפנין נמחה, זהו מת שאין לו רקב. שאין רקב על מטמא, מפני דבר אחר המעורב כו (שם). עובר ירך אמו. והרי הוא כחלמא מלכיה (וחז"ל נח).

פ"י הרא"ש (המשך)

טמא ואף העור טמא איכא מאן דאמר מדרבנן. ואיכא מ"ד מדאורייתא: חוץ מן השניים והשער והצפורן. בפי' דם הנדה מפ' טעמא משום דבעי דומיא דעצם מה ששברא עמו ואין גזע מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזע מחליף יצאו השניים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שאע"פ שנבראו עמו גזע מחליף ובשעת חיבורן הכל טמא והנוגע בהם כנוגע בבשר המת: כפי חזקיה שער העמוד ליגזו וכו' גבול היה להם לגידול שער מתי היה עומד ליגזו ומיבעיא ליה אי מטמא בשעת חיבורן למת. וי"ל דבבעי ליה לא נעשה גלגלין כאילו היה גזע וקברו עמו. ולא קאמר דוקא גזע. ולא גזע הבנין לך לרבה בב"ח מביעי ליה היכא דלא גזו ולהכי נקט גזע דבב"ח דוקא הוה שביטא ליה: רקב מן העקב מהו לפי שיש בעקבו של אדם עובי בשר שאין בו חיות ולהכי מיבעי ליה אם רקבותו מטמא שהוא אינו חשוב כגוף המת כי גמירי רקב הבא מן העקב (מכוליה) מה. כלומר שבא מן דבר שמת עס המת בשבט שיהיה מת הכל יחד אבל דאמי דרך עקב לא. לפי שמתיו הוה כבשר המת. רקב הבא מב' מתים טמא ואוקמה רבא לעיל כגון שיעבור על מלא תרוד שכלול עץ אי כן חצי מלא תרוד ואי ס"ד הבא מן העקב אכל כלי שאינו שטמא ויל להכא דלמא דרך עקב קאמי פי' למה טמא כלל לדרך זו ותאמר שמה מן העקב בא ולא טמאנו ודאי והמאהיל עליו ונכנס למקדש או אכל קודש בשגגה מביא קרבן ושמה חולין בעוזה הוא. אי דאירקין כוליה מת ואתי דרך עקב ה"ז אם נקרב כל הגוף ונקרב גם העקב לא מביעא ליה דודאי טמא אלא הכא כגון דאירקין חד אבר וקאמי דרך עקב. שדעירין לא נקרב שאר הגוף כ"א העקב ואותו אבר המוקד לעקב ואיכא למימר ליה שאין חיות בעקב [מיהו] גלגלין. והרובקין גם האבר שצולו ובהכ"ז לא גמירי רקב: עובר במעי אשה מי הוה גלגלין.